

מפגש מס' 122

דף מקורות

איוב ח'-י"ב

כיצד (לא) מנחמים

1. תלמוד בבלי, בבא בתרא דף ט"ז עמוד ב:

או חברא כחברי דאיוב או מיתותא [=או חבר כחבריו של איוב, או מוות].

2. תלמוד בבלי, מועד קטן דף כ"ח עמוד ב:

אמר ר' יוחנן: אין מנחמין רשאין לומר דבר עד שיפתח אבל שנאמר (איוב ג, א) "אחרי כן פתח איוב את פיהו" והדר "ויען אליפז התימני".

3. רמב"ם הלכות אבל פרק יג הלכה ג:

האבל מיסב בראש, ואין המנחמין רשאין לישב אלא על גבי קרקע, שנאמר: "וישבו אתו לארץ" (איוב ב', יג), ואין רשאין לומר דבר עד שיפתח האבל את פיו תחלה, שנאמר: "ואין דובר אליו דבר" (שם, יג), וכתוב: "אחרי כן פתח איוב את פיהו וגו' ויען אליפז" (שם ג, א; ד, א)

4. עמוס חכם, פירוש דעת מקרא לאיוב ג, א:

כל שבעת הימים יכול היה איוב לתלות את שתיקת רעיו ברצונם לקיים שבעה ימים של אבלות, אבל כשהרעים המשיכו בשתיקה גם אחרי השבעה, נתברר לאיוב שהם שותקים משום שאינם יכולים לנחם. וזה הגביר את צערן של איוב, עד שלא יכול היה עוד לכבש את דבריו.

5. הרב יעקב מדין, איוב - בין חושך לאור, פרק ב' עמ' 68:

דומה שפרקנו חותר להבנה שאיוב לא נשבר מחמת אובדן רכושו, לא מחמת מות בניו, וגם לא מחמת ייסורי גופו. **איוב נשבר מחמת שתיקת רעיו.** להלן, בעיקר בפרק י"ט ובפרק ל', עתיד איוב לתאר את **בידותו בייסוריו** ואת 'אוהביו' ומלחכי פנכתו הרבים **שסובבו אליו את גבם בעת שנקלע למצוקה.** אך שלושת רעיו הטובים פגעו בו יותר מכולם. הם פגעו בו בתחילה לא בדיבורם אלא דווקא בשתיקתם, לאחר שבאו אליו כדי לנחמו. במשך שבעה ימים לא היה להם הסבר מדוע באו הצרות על איוב, והם שתקו. אחרי שאיוב החל לקלל את יומו הם מצאו נימוקים לייסוריו, אך זה קרה מאוחר יותר.

האומנם נדרשו הרעים הרואים בסבלו של חברם לתת לכך הסבר? האם את זאת ציפה מהם איוב בעת מצוקתו? והרי **לא נדרשו אלא לשים את כתפיהם תחת אלונקת הסבל והמצוקה ולסייע במעשה או לפחות בהזדהות!** אך הרעים הוטרדו משאלת האמונה בא-ל ש-די, במשפטו ובצדקו יותר מאשר מסבלו של חברם.

6. מצודת דוד לאיוב ו', יד:

למס מרעהו חסד ויראת שדי יעזוב - היתכן אשר להאישי, שנמס בשרו מגודל המכאוב, יהיה לו עוד חרפה מרעהו?! ויעזוב יראת שדי כי הלא אין פחד אלהים לנגד עיניו לומר הלא די לו בהמכאוב ולמה עוד אקניטו.

7. עמוס חכם, פירוש דעת מקרא לאיוב ו', כא:

איוב היה מצפה שרעיו יסייעו עמו בטענותיו נגד א-להים, אולם רעי איוב נהגו כמו הנחלים הבוגדים, שבעוד שהם מכוסים קרח הם מבטיחים הרבה מים. בעת שרעיו שתקו איוב שבלבם יש הרבה דברים לעזרתו, אולם בסוף בגדו בו רעיו וכביכול באו לסייע בדבריהם את א-להים... וכוונת איוב שרעיו מצדיקים את א-להים לא משום שהם מכירים בצדקתו, אלא משום שהם מתיראים שמא יבוא עליהם אסון כדרך שהביא על איוב.

8. מצודת דוד איוב פרק יב פסוק ד-ה:

שֶׁחֶק לְרַעְיָהוּ אֶהְיֶה קָרָא לְאֵלֹהֵי וַיַּעֲנֵהוּ שְׁחֹק צְדִיק תַּמִּים: לְפִיד בּוֹז לְעִשְׂתוֹת שְׂאֵנָן נִכּוֹן לְמוֹעֲדֵי רָגֶל -
(ד) **בעבור גודל הצלחתו**, אשר ישיג כל תאותו, כאלו בכל אשר יקרא לשאל מאלוה יענה וישיב לו למלאות שאלתו, לזה **גבה לבו עד כי ישחוק עלי** אשר אני באמת צדיק תמים:
(ה) כי כן הדרך אשר למחשבות איש שאנן ושקט מרוב כל, יחשוב כלפיד הבזוי את מי אשר הוא נכון שימעדו רגליו לפול. ולזה הרבה צופר לשחוק בי:

9. הרבנית מלכה פיוטרקובסקי (מתוך אתר 929):

...לא ברור מדוע חשבו הרעים שדרישתם מאיוב פעם אחר פעם להתבונן בחטאיו, אמורה להעניק לו נחמה. האם תוכחתם החוזרת ונשנית אמורה להרגיעו? לתת מזור לסבלו? האם מישוה מאיתנו שפקד אותו אסון מטלטל, היה מוצא מקור אנרגיה להמשך חייו בהאשמת חבריו הקרובים שייסוריו הם פרי מעשיו הרעים!?

כמה צער, כאב, עגמת נפש ופגיעה עמוקה ניתן היה למנוע לו הקשיבו חברי איוב להנחיית רבי שמעון בן אלעזר: "אל תרצה את חבירך בשעת כעסו, ואל תנחמנו בשעה שמתו מוטל לפניו..." (משנה, אבות ד יח).

ניחום אבלים ועידוד בעת צרה דורשים רגישות אנושית עמוקה. דיוק הדרך הנכונה לרומם רוחו של אדם - הינו מעשה אומנות. החפץ בטובת רעהו, יברור את מילותיו בקפידה וישתמש בהן רק בזמן, במקום ובמציאות שבכוחן להיטיב, לנחם, לחזק ולהעניק כוחות.